

**JÁTÉKGYŰJTEMÉNY A
TÉRI TÁJÉKOZÓDÁS
FEJLESZTÉSÉHEZ**

Danisné Bán Éva

Molnár Beáta

JÁTÉKGYŰJTEMÉNY A TÉRI TÁJÉKOZÓDÁS FEJLESZTÉSÉHEZ

Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat

2020

JÁTÉKGYŰJTEMÉNY A TÉRI TÁJÉKOZÓDÁS FEJLESZTÉSÉHEZ

Összeállították:

Danisné Bán Éva *gyógypedagógus*

Molnár Beáta *gyógypedagógus*

Tartalom

1. BEVEZETŐ	4
1.1.A NEVELÉSI TANÁCSADÁS HELYE A PEDAGÓGIAI SZAKSZOLGÁLATI RENDSZERBEN, A FEJLESZTÉST VÉGZŐ SZAKEMBEREK	4
2. A TÁJÉKOZÓDÁS SZEREPE AZ EGYÉN FEJLŐDÉSÉBEN	5
2.1.A tájékozódás fogalma, a képesség fejlődésének sorrendje.....	5
2.2.A tájékozódás alapjai	5
2.3.A mozgás jelentősége a tájékozódásban.....	6
3. FIGYELMEZTETŐ, ELMARADÁSRA UTALÓ JELEK.....	7
4. HOGYAN SEGÍTHETÜNK?	7
4.1.Szülői támogatás, otthoni gyakorlás.....	8
5. JÁTÉKGYŰJTEMÉNY ÓVODÁS ÉS KISISKOLÁS KORÚ GYERMEKEK SZÜLEI ÉS PEDAGÓGUSAI RÉSZÉRE	8
6. SZAKSZAVAK SZÓTÁRA	23
7. IRODALOMJEGYZÉK.....	24
8. AJÁNLOTT KIADVÁNYOK.....	25

1. BEVEZETŐ

A Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat az EFOP-3.1.6-16-2017-00020 pályázat keretében olyan kiadványok összeállítására vállalkozott, melyek segítik a szakembereket a különleges bánásmódot igénylő gyermekek ellátásában, a pedagógiai szakszolgálati feladatok értelmezésében, és hozzájárulnak ahhoz, hogy a pedagógusok és a szülők könnyebben eligazodjanak a szolgáltatások rendszerében.

A különböző témákhoz kapcsolódó feladatgyűjtemények olyan tevékenységeket tartalmaznak, melyek játékos formában, mind otthoni, mind óvodai vagy osztálytermi környezetben erősítik a terápiás/fejlesztő munka jótékony hatásait.

Jelen kiadványunk létrejöttének célja, hogy a játékgűjteménnyel módszertani segítséget adjon pedagógus kollégáknak és szülőknek a gyermekek téri tájékozódásának fejlesztéséhez, megerősítéséhez, a napi szintű gyakorláshoz. Információs anyagunkban mindemellett a nevelési tanácsadás keretében megvalósuló fejlesztés jogszabályi háttéréről, a támogatás szükségességéről, a megvalósulás lehetséges módjairól is tájékoztatást kívánunk adni.

1.1. A NEVELÉSI TANÁCSADÁS HELYE A PEDAGÓGIAI SZAKSZOLGÁLATI RENDSZERBEN, A FEJLESZTÉST VÉGZŐ SZAKEMBEREK

24. § (1) Az Nkt. 18. § (2) bekezdés c) pontja szerinti nevelési tanácsadás feladata:

a) a szülővel az első problémafeltáró beszélgetés lebonyolítása, a gyermek, a tanuló adaptív viselkedésének, szociális érettségének felmérése, ennek eredményeképpen tanácsadásban részesítés vagy a szakszolgálati ellátásba vétel szükségességének meghatározása,

b) az Intézmény nevelési tanácsadás feladatának keretében ellátásban részesülők esetében segítség nyújtása a gyermek családi és óvodai neveléséhez, a tanuló iskolai neveléséhez és oktatásához, ha a gyermek, tanuló egyéni adottsága, fejlettsége, képessége, tehetsége, fejlődésének üteme indokolja,

c) pszichés állapot feltárását célzó vizsgálat végzése és szakértői vélemény készítése a szülő, valamint a jogszabályban meghatározott esetben a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény hatálya alá tartozó gyermekvédelmi szakellátást, gyermekjóléti alapellátást végző intézmények kérésére,

d) a prevenció tevékenység keretében

da) együttműködik a védőnői és gyermekorvosi hálózattal, a gyermek korai fejlődési időszakában teljes körű családi mentálhigiénés intervenciót biztosíthat,

db) az óvodai nevelésben részesülő, negyedik életévüket betöltött gyermekek körében a tanulási és beilleszkedési nehézségek megelőzése céljából - a szülő előzetes hozzájárulásával - szűrést végezhet.

(2) Az (1) bekezdés b) pontjában meghatározott esetben pedagógiai, pszichológiai támogatást, fejlesztést, terápiás gondozást nyújt a gyermeknek, a tanulónak,

támogatja a család nevelő, a pedagógus nevelő és oktató munkáját, szükség esetén segíti a nevelési-oktatási intézmények és a család kapcsolattartását.

(3) A komplex pszichológiai és gyógypedagógiai ellátás keretében

a) folyamatdiagnosztikai célú pszichológiai, gyógypedagógiai-pedagógiai vizsgálatot, valamint gondozást végez,

b) terápiás ellátást, korrekatív megsegítést nyújt a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján a nevelési tanácsadás keretében fejlesztésben részesülő gyermekek, tanulók számára,

c) a gyermek, a tanuló fejlesztése során az állapotára irányuló változásokat a folyamatdiagnosztika során értékeli,

d) pszichológiai, gyógypedagógiai, pedagógiai tanácsadást biztosít, és konzultációs lehetőséget nyújt a gyermekek, a tanulók szülei, pedagógusai részére.¹

2. A TÁJÉKOZÓDÁS SZEREPE AZ EGYÉN FEJLŐDÉSÉBEN

2.1. A tájékozódás fogalma, a képesség fejlődésének sorrendje

Az orientáció az a kognitív képesség, amit a köznyelv tájékozódás néven ismer. Ennek a megismerő¹ képességnek a zavartalan működéséhez többek között a testséma, a téri észlelés, a téri emlékezés, a szem-kéz koordináció, a térrel kapcsolatos fogalmak és szókincs, valamint a téri gondolkodási folyamat megfelelő fejlettsége szükséges.²

A gyermek a helyzetváltoztató mozgások következtében először saját testét tapasztalja meg, majd a helyváltoztatás hatására egyre inkább az őt körülvevő környezetre összpontosít: megtanulja észlelni, érzékelni a teret, megismerkedik a szükséges fogalmakkal. A fejlődés és érés hatására egyre magabiztosabb a síkbeli viszonyok észlelésében is. Legkésőbb az idői fogalmak megértése, használata alakul ki.

2.2. A tájékozódás alapjai

Ahhoz, hogy a gyermek biztonsággal eligazodjon a környezetében, kialakult **testkép**, **testfogalom** és stabil **testséma** kell, hogy jellemezze: vagyis megfelelő színvonalú **testtudat**.

A **testkép** ismerete a saját test megtapasztalását jelenti. Összetevői külső és belső érzéketekből tevődnek össze, tartalmazva a saját testről szerzett tartós

---

¹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1300015.EMM> 2019. 11. 24.

² Nagyné dr. Réz Ilona: Téri tájékozódás. Fejlesztő program. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest 1996.

benyomásokat is. E részképesség fejlettségére a gyermek mozgásának, illetve emberábrázolásának színvonalából következtethetünk.

A **testfogalom** a saját testről szerzett tudás, mely magában foglalja a testrészek elhelyezkedését, azok nevét és funkcióinak ismeretét.

A **testséma** a test gravitációhoz való alkalmazkodásának, egyensúlyának, az izmok változó mozgásának megélése. Testünk határa, a mozgás feletti kontroll szabályozója. Fejlesztését mozgásos játékokkal végezhetjük. Jelentős testséma fejlesztő hatásuk van az utánzó mozgásoknak, gesztusjátékoknak, melyek fejlesztik a gyermek megfigyelőképességét, figyelmét, empátiáját is.

Játékgyűjteményünkben valamennyi részfunkció fejlesztéséhez ajánlunk játékos gyakorlatokat.

2.3. A mozgás jelentősége a tájékozódásban

A tájékozódásban a mozgás szerepe meghatározó, mivel megkönnyíti a tér megismerését, ugyanakkor az e tevékenységekből származó szenzoros, érzékszervi visszajelzések a testséma kialakulását is elősegítik. Ajánlatos sok olyan gyakorlatot végeztetni, melyek különböző irányokban haladnak, változatos formákat mozognak be, és amelyek fejlesztik az egyensúlyérzékelést, a mozgásutánzó képességet, a koordinált mozgást. A figyelem erősítése érdekében pedig javasolt bizonyos gyakorlatok csukott szemmel történő elisméltése is.

Az óvodai tornateremben, tornaszobában ennek a területnek az erősítéséhez jó szolgálatot nyújthat az úgynevezett „Varázsutca”. Ragasztószalaggal különböző síkidomokat, formákat, „utcákat” készítünk (háromszög, kör, téglalap, négyzet, hullámvonal, tetővonal stb.) a padlóra. Ezeket kell a gyerekeknek különböző elemi mozgásokkal, járással, futással, kúszással, mászással, szökdeléssel, popsin csúszással bejárni. Mindezek során megélik testük minden egyes apró részletét (has, hát, fenék, oldal, térd, hónalj, könyök). Minden alkalommal megneveztetjük a mozgásban érintett testrészt, majd később az adott irányt is.

A futójátékok magukban hordozzák a térpercepció fejlődéséhez szükséges mozgásos elemeket, mint irányváltoztatással végrehajtott futások, iram- és irányváltások, hirtelen megindulások, megállások, kerülések, fordulatok. Az alakzatok változatos felhasználása (oszlop, vonal, kör) a téri elrendezés és a térbeli viszonyok megismeréséhez vezet. Azzal, ha meghatározzuk, hogy pontosan mi a kiindulópont (pl. guggolás, hanyatt vagy hason fekvés), illetve mi a befejező helyzet (pl. törökülés, terpeszállás), a kinezteziás érzékelést fejlesztjük, a test és a végtagok egymáshoz viszonyított helyzetének megismerését. Ezzel pedig a testséma alakítását is megvalósítjuk. A cél elérése érdekében a pedagógus mindig pontosan határozza meg, szükség esetén bemutatással is támogassa a gyermekben a helyes mozgáskép kialakulását. A kerülések irányát is mindig pontosan kell meghatározni. A kisebbeknél még támponttal is segíthetjük a helyes végrehajtást („Az ablak felől kerüljétek meg a padot, balról.”). A futójátékok végzése közben pedig jó alkalom kínálkozik a reláció szókincs bővítésére, az aktív szókincsbe való beépülésre is, mégpedig a meghatározott alakzatba érkezés, a kéziszerek, eszközök adott helyre

gyűjtése által (pl. a vonal elé, az asztal alá, a vonalak közé, körbe stb.). A sor- és váltóversenyek kapcsán maga a váltás, vagyis a társ meghatározott testrészének megérintése a testséma alakulását segíti. ³

3. FIGYELMEZTETŐ, ELMARADÁSRA UTALÓ JELEK

A nem megfelelően fejlődő motoros képességek a téri tájékozódás folyamatára is kihatással vannak, különösen az észlelés és a kivitelezés-végrehajtás területeire. Ha a korai szenzomotoros időszakban nem idejében jelennek meg a hely- és helyzetváltoztató mozgások, nem jöhetnek létre az elemi koordinációk, ezek pedig a megismerési folyamatokat korlátozhatják.

Az alábbiakban azokat a legfontosabb jeleket, tüneteket szeretnénk felsorolni, amelyek megléte jelezheti a tájékozódó képesség területének fejletlenségét.

- Egyensúlyproblémát jelez, ha a gyermek nem mer felugrani vagy hárítja a hintázást, forgatást, mert szédül, vagy ellenkezőleg, nem szédül, nem érzi a veszélyt.
- Elégtelen fejlődésre utal, ha nem tud mozgásokat, mozgássorokat utánozni, vagy tévesen, pontatlanul lokalizálja az érintési ingereket.
- Neheztelt a különböző téri irányok megkülönböztetése, bizonytalanná válik a téri viszonyok megértése. Pontatlan vagy hiányzik a téri feladatok megoldásának képessége, kialakulatlanok a téri képzetek, fogalmak. A gyermek relációszőkincse elmaradó.

Összefoglalva a fentieket: a téri emlékezet, képzelet, gondolkodás és a téri tájékozódással kapcsolatos verbális kommunikáció elmaradása az iskolai élet során a szövegértésben okozhat gondokat. Az orientációs képességek egyenetlen, nem kielégítő színvonalra táptalaja bizonyos olvasási, írási és számolási hibáknak. Az olvasás és írás irányához ismernie és alkalmaznia kell az előtt, mögött, mellett, felett, alatt fogalmakat. Így elkerülhetők a betűk és betűformák cseréi, magabiztosabban észlelhető a betűk eltérő téri helyzete, azok haladási iránya. A matematikai műveletek elvégzéséhez és a számok írásához is szükséges a helyes haladási irány alkalmazásának ismerete. ⁴

4. HOGYAN SEGÍTHETÜNK?

Amennyiben az orientációs képességek bármelyik területén az átlagoshoz mérten jelentősebb elmaradás tapasztalható, érdemes felkeresni az illetékes megyei pedagógiai szakszolgálat járási tagintézményét aktuális állapot felmérése céljából. A szakemberek átfogó vizsgálatát követően, amennyiben szükséges, a gyermek fejlesztő pedagógiai ellátásban részesül.

---

³ Fodorné Dr. Földi Rita: A testnevelési játékok a tanulási zavarok prevenciójában és korrekciójában. ELTE PPK Tanárképzési és Továbbképzési Központ, Budapest 1993.

⁴

http://epszti.hu/images/00_dokumentumok/01_munkatars_bemut/tantargygondozok/Za_mbone/Kapaszkodo.pdf 2019. 11. 24.

4.1. Szülői támogatás, otthoni gyakorlás

Az óvónő támogatást tud nyújtani abban, hogy a szülő hatékony segítőjévé váljon gyermekének, emellett kooperatív módon együtt dolgozzon a fejlesztő szakemberekkel. Játékos fejlesztési ötleteket adhatnak, melyekkel otthon is együtt játszhat a család. Ezen eszközök közös elkészítése már önmagában is fejlesztő hatású, és hasznos családi szabadidős programmá válhat.

Az ismeretek otthoni, napi szintű megerősítésének, azok játékos begyakorlásának, rögzítésének érdekében javasoljuk, a szülők vegyék fel a kapcsolatot a fejlesztést végző szakemberrel, kérjenek iránymutatást az otthoni gyakorlásra, ismétlésre vonatkozóan. E gyűjteményben található játékok újra gondolhatók, módosíthatók a lehetőségekhez, adottságokhoz mérten. Igyekeztünk úgy összeválogatni a fejlesztő feladatokat, hogy a lehető legkevesebb és legegyszerűbb eszközökkel is végre lehessen hajtani.

Mindemellett, amikor az időjárás lehetővé teszi, a gyerekek töltsenek minél több időt a szabadban, részesítsék előnyben a játszótéri játékokat. A külső tér megismerése megerősíti a gyermekek térészlelését, tájékozódó képességét. A csúszdák segítik a saját test megérelését (popsin és hason csúszás), a magasság és mélység, a fent és a lent megtapasztalását. A különböző hinták pedig támogatják az előre és hátra, lent és fent fogalmak megerősítését.

5. JÁTÉKGYŰJTEMÉNY ÓVODÁS ÉS KISISKOLÁS KORÚ GYERMEKEK SZÜLEI ÉS PEDAGÓGUSAI RÉSZÉRE

Játékainkat úgy állítottuk össze – a teljesség igénye nélkül –, hogy a velük való rendszeres gyakorlás elősegítse a gyermek önmegismerését, könnyebbé tegye a szűkebb, majd a tágabb világban való tájékozódását. Emellett komplex módon hozzájárul a gyermekek mozgáskoordinációjának, ügyességének, értelmi, érzelmi, akarati és fizikai képességeinek fejlődéséhez is.

A test megismeréséhez elengedhetetlen az önmegfigyelés, melynek eszköze a tükör. Az alábbi játékok közül néhányat már a legkorábbi életszakaszban el lehet kezdeni: megfigyelheti arcának, testének részleteit, ezek elhelyezkedését és egymáshoz való viszonyát. Ezek olyan gyakorlatok, mellyel erősödik a belső én és a külső testkép kapcsolata is, így segítve a gyermek önazonosítását. A tükör pedig olyan eszköz a kezünkben, melynek használata feloldhatja az esetleges gátlásokat, így később magabiztosabban tájékozódhat majd például a feladatlapokon. A társakkal vagy más személyekkel való összehasonlítás során pedig arra is lehetőség adódik, hogy észrevetessük a közöttük megmutatkozó különbségeket. Olyan kognitív funkciók megerősítését segítve elő ezzel, mint a figyelem, összehasonlítás, fogalmi gondolkodás, emlékezet. ⁵

---

⁵ Kocsis Lászlóné-Rosta Katalin: Ez volnék én? Testséma-fejlesztő feladatlap-gyűjtemény. Logopédiai Kiadó KKT., Budapest 2005.

Játékok önmaga vagy mások megfigyeléshez:

„Milyen vagyok?”

A tükör előtt állva saját külső tulajdonságainak megfigyelése, megnevezése, megérintése.

„Ilyen voltam, ilyen vagyok”

Kisebb életkorából való, régebbi fényképek összehasonlítása a jelenlegi képekkel, tudatosítva benne a fejlődése során jelentkező változásokat.

„Rendőrijáték” (társról történő személyleírás adása)

A gyermekek kiválasztanak egy rendőrt, aki kimegy a szobából. Ezt követően megbeszélik, ki lesz az, akiről majd a rendőr számára pontos személyleírást adnak. Visszahívjuk a rendőrt, és minden gyermek mond egy-egy jellemző tulajdonságot, aminek alapján ki kell találnia, ki a keresett személy.

„Szobrászjáték”

Különböző helyzeteket mutat egy gyermek úgy, hogy háttal áll a többieknek (az oldaliság megléte miatt). A többi utánozza őt.

„Tükörkép”

A párok közül az egyik különféle mozdulatokat végez lassan, míg a szemben álló igyekszik utánozni, mintha a tükörképe lenne.

„Dominójáték”

A lefelé fordított képek, lapok közül húznak egyet, majd megnevezik a dominón látható két kép közötti különbségeket. Az győz, aki több lapot gyűjt össze. Ez a játék a gyermekek közötti különbségek észrevételére, megfogalmazására alkalmas.

„Árnykép”

Fontos, hogy a test hátulsó zónája is tudatosuljon a gyermekben, hozzájárulva az önmagáról alkotott teljes, körkörös kép kialakulásához. A lepedő mögé állt gyermeket hátulról megvilágítjuk, és az árnykép alapján a csoport tagjainak fel kell ismerniük. Ha már ügyesek ebben a játékban, érdemes egyre változatosabb testhelyzetekben is kipróbálni a felismertetést (ülve, háton/hason/oldalt fekve, guggolva, térdepelve). Otthoni gyakorláshoz felhasználhatók a családtagokról, ismerősökről hátulról készített fényképek is.

A testrészek játékos megismerése:

A legkorábbi életkortól ajánlottak a simogatós, csiklandozós játékok, melyek a főbb testrészek megismertetése mellett az arc részleteinek és az ujjaknak az azonosítását célozzák meg. (Szabó Borbála: Mozdulj rá! c. gyűjteménye hasznos lehet a tevékenységek kiválasztásában.)

Otthoni gyakorlás alkalmával a testrészek tudatosítását is tükör előtt kezdjük. Rámutatunk magunkon egy megnevezett testrésze, majd kérjük, hogy a gyerek is mutassa meg önmagán, másokon is, illetve játékbabán. Nehezebb, ha a látás kizárásával, csukott szemmel is meg kell mutatnia a kívánt testrészt.

Kellő tudás után különböző testhelyzetekben (például ülve, állva, hason/háton fekvé, guggolva) is mutasson rá a kért testrészére. A tudatosítást segíti a csukott szemmel történő gyakorlás.

Változatossá teheti az ismétlést, ha célzottan ingereljük, simítjuk, dörzsöljük az adott testrészt, melyhez különböző anyagok és eszközök használhatók fel (például vatta, selyem, tüskés labda, fémgolyó, szivacs, hajkefe, jégkocka, hajszárító).

Ha már jól ismeri a testrészeket, próbálja meg lerajzolni önmagát, ez lehet egész alakos rajz, vagy csak a fej rajza. Alkalmazhat különböző eszközöket, technikákat (ceruza, festék, gyurma, mozaiktechnika, dugó nyomat).

A testrészek játékos gyakorlása:

A testrészek megnevezése, megérintése tükör előtt. Felszólításra mutassa, mozgassa meg egyes testrészeit.

„Hol szúrt meg?”

Egy kis játékméhecskével a játékvezető megérinti valahol a gyermeket. A gyermeknek meg kell mondania és mutatnia, hol szúrta meg a méhecske. Ülve, hason és háton fekvé stb. is játszhatjuk. Ha így már jól megy, végezhetjük bekötött szemmel.

Szivacs labda adogatása a törzs, váll, nyak, comb körül (ülésben, állásban), térden, tenyéren támaszkodva (mely egyben egyensúly gyakorlat is).

Rámutatás testrészekre, mondókéval kísérve:

"Itt a szemem, itt a szám,
Ez meg itt az orrocskám (mutatás szemre, szájra, orra)

Jobbra-balra két karom,
Forgatom, ha akarom. (jobb és bal kéz emelgetése, forgatása)

Két lábamon megállok,
ha akarok, ugrálok." ⁶ (lábak ütögetése, ugrálás)

„Körlabda hason” (a könyök megélése, egyben tartásjavító gyakorlat is)

Arckörben hason fekvés, egymástól könyöknyi távolságra. A körben lévő labdát meg kell próbálni emelt törzsszel és emelt könyökkel, két kézzel kigurítani két gyerek

---

⁶ <https://fejlesztok.hu/component/content/article/47-varazsbetu-hirlevelek/156-testsema-es-teri-orientacio-fejlesztese.html> 2019. 09. 02.

között. Az a győztes, aki mellett nem vagy legkevesebbszer gurul ki a labda. A törzs mindvégig emelt, könyökök a levegőben. *A játék módosítása:* Ha már ügyesen játszá a gyerekek, megpróbálhatják több, különböző színű labdával is. ⁷

„Egy, kettő, három, bumm!” (a különböző testrészek tudatosítása)

Vidám zene szól. A gyerekek közben labdázna: pörgethetik, görgethetik, pattogtathatják azt. Amikor a zeneszó abbamarad, a felnőtt hangosan elkiáltja magát: Egy, kettő, három, bumm! Bummra mozdulatlaná kell válniuk, és valamelyik testrészüket kell megérinteniük a labdával. *A játék módosítása:* Bumm helyett a felnőtt egy testrész nevét kiáltja, amelyet önmagán mindenki megérint a labdával. ⁸

Téri irányok gyakorlása, viszonzszavak helyes értelmezése:

„Postás játék” (a fölött, mellett, valamint a jobb, bal irányok gyakorlása)

A gyerekek a padon ülnek lovagló ülésben, ő a postások, az utolsó közülük a címzett. A csomagok különböző méretű labdák. Ezeket kell a fej fölött labdaátadással a társnak továbbítani. A cél, hogy a csomag eljusson a címzethez anélkül, hogy leesne. *A játék módosításai:* A labdát lehet a pad mellett kéz segítségével görgetni. Dolgoztathatjuk mind a két kart a pad jobb és bal oldalán. Indulhat egyszerre két labda is, az egyik előlről hátrafelé, a másik hátulról előre. ⁹

„Építsünk alagutat!” (az alatt és az elé téri helyzet megélése, gyakorlása)

A gyerekek -létszámtól függően- két vagy több csapatban, egysoros oszlopban állna. A csapatok első tagja „alagutat” tart (fekvőtámasz, magasra tolt csípővel) amely alatt a következő gyerek „katonakúszással” átbújik, majd szorosan a társa elé ő is „alagutat” épít. Őket követik majd sorban a többiek. Így növekszik az alagút. *A játék módosításai:* egymás mögött terpeszállásban állva történik az „alagútépítés”; kanyargós „alagutat” építünk.

„Árvíz-özönvíz-apály” (a fel és le irányok megélése, gyakorlása)

A gyerekek a bordásfal legalsó fokán állna, egy bordásfalon ketten is lehetnek. Az „Árvíz!” vezényszóra felfelé, az „Apály” vezényszóra lefelé, míg az „Özönvíz” vezényszóra a bordásfal legtetejére mászna. Mindvégig a bordásfalon kell maradni, nem lehet a talajra visszalépni. *A játék módosítása:* a gyerekek képességeihez mérten lehet a vezényszavakat gyorsabban is váltogatni.

„Előre vagy hátra?”

A gyerekeket két csapatra osztjuk, akik egymással szemben, egysoros vonalban fekszenek, egymástól két méter távolságra. Mögöttük van a rajtvonal, ami védelmet nyújt majd a számukra, ide húzódhatnak vissza a támadás elöl. Minden csapat kap egy nevet. Amelyik csapat a nevet hallja, katonakúszással indul előre, és üldözni kezdi a hátrafelé kúszással menekülő ellenfél csapatából a vele szemben fekvő társat.

⁷ Pappné Gazdag Zsuzsanna: Játsszunk gyógyító tornát! Flaccus Kiadó, Budapest 2005.

⁸ Pektor Gabriella: (Nagy)Labdáskönyv. Flaccus Kiadó, Budapest 2004.

⁹ Pektor Gabriella: (Nagy)Labdáskönyv. Flaccus Kiadó, Budapest 2004.

Cél, hogy a megnevezett csapat minél több gyereket megfogjon, mielőtt az bemenekül a saját rajtvonala mögé. Hasonló képességű gyerekeket fektessünk egymással szemben.

„*Fekvőfogó*” (a bal irány megerősítése)

A gyerekek arckörben hason fekszenek, egymástól 1,5-2 méter távolságban. Választunk egy fogót és egy menekülőt, akik a körön kívül üldözik egymást. A menekülő bármikor egy fekvő gyermek mellé feküdhethet, annak a bal oldalára. Az, akinek a bal oldalára feküdtek, feláll és futva menekül, mert ő lett az üldözött. Ha a fogó megfogta a menekülőt, szerepet cserélnek. Csak a körön kívül szabad futni, és nem lehet a fekvő gyerekeken átugrani. *A játék módosítása:* lehet a jobb oldalra is feküdni, ha a célunk a jobb oldal erősítése.

„*Hidépítés*” (a fölött téri helyzet valamint az első és az utolsó fogalmának megélése, gyakorlása)

A gyerekek egymástól fél méterenként a hasukra fekszenek, létszámtól függően több csapatban. Adott jelre az utolsó ember tenyéren és talpon mászva átmászik a társai felett, és befekszik a sor elejére. Az a csapat győz, amelyikben a gyerekek először kerülnek vissza a kiindulási sorrendbe, miután mindenki átmászott a társai felett. *A játék módosítása:* Lehet a társak felett oldalazva is haladni, amelyik irányt éppen erősíteni szándékozunk.

„*Kakasviadal*” (a mögött fogalmának megélése)

Párosan játszható. A pár tagjai hajlított ülésben, hátukat egymásnak vetve, karkulcsolással helyezkednek el. Adott jelre megpróbálják eltolni egymást a lábukkal. A popsi nem emelkedhet fel a földről, és a karkulcsolást sem szabad elengedni. Segítség képpen lehet egy vonal két oldalára ültetni a gyerekeket. Az győz, akinek a lába először halad át a vonalon.

„*Labdahajsz*” (a között, mögött, hátrafelé fogalmának megélése)

A gyerekek térdelőtámaszban, menetirányba fordulva kört alkotnak. Két labdát adogatnak a kör két szemközti pontjáról indulva úgy, hogy átgurítják a lábuk között a labdát hátrafelé, a mögöttük lévő társnak. Akinél a két labda utoléri egymást, az kap egy hibapontot. Az győz, aki a játék végén a legkevesebb hibapontot kapta. ¹⁰

„*Állatiskola 1.*” (tárgyak elhelyezése saját testhez viszonyítottan a térben)

Mindenki választ egy-egy plüssállatot, akinek a gazdája lesz. Neki kell megtanítania szót fogadni. Az állatiskola tanára adja az utasításokat, melyeket az állatoknak kell kis gazdijuk segítségével végrehajtaniuk (pl. minden állat üljön a gazdi elé/mögé stb.) Az utasításoktól függően ez a játék a jobb-bal megkülönböztetésére is alkalmas. Az állatiskola tanára azt is kérheti a gazdiktól, mondják el neki, hol van az állatuk.

---

¹⁰ Pappné Gazdag Zsuzsanna: Játsszunk gyógyító tornát! Flaccus Kiadó, Budapest 2005.

„*Állatiskola 2.*” (tárgyak elhelyezése egymáshoz viszonyítottan a térben)

Az állatok az állatiskolában megtanulnak sorakozni is. A sorban elfoglalt helyet szintén az iskola tanára határozza meg (pl. a nyuszi mögött álljon az őzike, az őz mellett a kiscsibe stb.). Az utasításoktól függően ez a játék a jobb-bal megkülönböztetésére is alkalmas. Az állatiskola tanára azt is kérheti a gazdiktól, mondják el neki, hol van az állatuk.

„*Heteses*” játék (tárgyak elhelyezése egymáshoz viszonyítottan a térben /kisiskolás változat/)

Az osztályban a hetes feladata a tanterem rendben tartása. Segítünk ebben a hetesnek úgy, hogy elhelyezzük adott tárgyakhoz, pl. a polchoz és az asztalhoz viszonyítottan az iskolai és a játéktárgyainkat. *Változatok:* az iskolatáska a pad mellett, a könyv a polc tetején, a füzet az asztalon, a tolltartó a padon a füzet mellett stb. Miközben rendet rakunk, el is mondjuk, mit hova teszünk. Ezután egy-egy gyerek lesz a hetes, aki szintén rendet rak, ugyanígy elmondva, mit hova helyez el. *A játék módosítása:* A már rendbe rakott teremről kell elmondania a hetesnek, melyik tárgy hol van.

„*Kincsesláda*” vagy „*Ákom-bákom, én már látom*” (tárgyak helyének meghatározása a térben)

Egy szép dobozt elnevezünk kincsesládának. Ezt a dobozt a gyerekek maguk is elkészíthetik, díszíthetik, mely kitűnő finommotoros fejlesztő tevékenység. Ketten kimennek a teremből, közben egy társuk eldugja a kincsesládát. Az, aki eldugja a ládát, el is mondja a többieknek, hova rejtette el (pl. az asztal alá stb.). A ládát úgy kell elrejtetni, hogy egy kis része azért látható legyen. Ezt követően behívjuk a hunyókat: „Lehet bejönni, kincsesládát keresni!” A hunyók elkezdik keresni a ládikót. Az, aki először rátalál, nem árulja el, hol van, hanem elmegy a terem másik pontjára, mintha ott lenne a ládika, és felkiált: „Ákom-bákom, én már látom!” Kis ideig várunk, míg a másik hunyó keres. Ha megtalálja, akkor ő is azt mondja: „Ákom-bákom, én már látom!” A játék végén megkérjük a hunyókat, mondják meg, hol találtak rá a ládikóra, mert a találat csak ekkor érvényes. Ha csak az egyikőjük találta meg a ládát, akkor a következő játékban ő dughatja el a ládát. Ha mindketten megtalálták, akkor kiszámolással döntjük el, kinek a feladata lesz az elrejtés. Türelmet, kitartást is erősítő játék ez. ¹¹

Irányok, oldaliság gyakorlása:

Színes szalaggal jelöljük a jobb csuklót, bokát, majd különböző mozgásos feladatokat adunk a gyerekeknek. Pl. a szalagos jobb kézzel labda gurítása, jobb lábbal a padon, ballal a talajon tovahaladás, ismétlés fordítva. Karika körbefutása úgy, hogy a jobb láb legyen a karika mellett. Kúszás, mászás egy végtag kiiktatásával (jobb láb vagy kar, ill. bal láb vagy kar).

---

¹¹ Nagyné Falucskai Anna: Játékgyűjtemény a testtudat, téri tájékozódás fejlesztéséhez. Trefort Kiadó, Budapest 2008.

„Kötéltáncos”

Járás földre fektetett kötélre vagy padon oldalirányba, előre, majd hátra is. Szökdelés karikából előre, hátra, jobbra, balra. Egy bekötött szemű gyereket társai irányíthatnak is előre, hátra, jobbra, balra különböző vezényszavakkal egy adott cél felé, változatos akadályok kikerülésével.

„Egyeztetés”

Mászás a padlóra ragasztott, öntapadós tapétából kivágott kéz- és lábformákon: Ezeket két színnel megkülönböztetjük (pl. jobb kéz és láb sárga, bal kéz és láb kék). Ezeken kell a gyermeknek végig haladniuk.

„Párkereső”

A gyerekek bal és jobb kesztyűnek, cipőknek, papírból készült kezeknek, lábaknak keresik meg az elveszett párjukat. A fenti keresőjáték *nehézített változata*, amikor hullahopp karikába fél pár cipőket helyezünk. A pár másik felét a terem különböző pontjaira tesszük. Hangjelre kezdjük párosítani a cipőket. Igyekezzenek minél több párt megtalálni és saját helyükre gyűjteni.

Iránymozgás gyakorlása mozgással egybekötve, mondókára

"Cini-cini muzsika, (hegedülés utánzása)

Táncol a kis Zsuzsika. (törzsfordítás jobbra-balra)

Jobbra dül meg balra dül, (törzshajlítás jobbra-balra)

Tücsök koma hegedül." (hegedülés utánzása) ¹²

„Kapt el a labdám!” (a jobb-bal differenciálása)

A gyerekek körben állnak, egymástól kartávolságra. Mindenkinél egy labda van. Adott jelre magasba dobják a labdájukat, majd meghatározott irányba (jobbra/balra) tovább lépve a mellettük levő gyerek leeső labdáját kapják el. Akinek nem sikerül, az kiesik. Az győz, aki a legtovább marad a játékban. ¹³

---

¹² <https://fejlesztok.hu/component/content/article/47-varazsbetu-hirlevelek/156-testsema-es-teri-orientacio-fejlesztese.html> 2019. 09. 02.

¹³ Pappné Gazdag Zsuzsanna: Játsszunk gyógyító tornát! Flaccus Kiadó, Budapest 2005.

„Szoborjáték” - élő mintával (a jobb-bal térirány megélése saját testen, térben)

Ebben a játékban a felnőtt a szobor, akit utánozniuk kell a gyerekeknek. A játék során rendkívül fontos a fokozatosság. A felnőtt által bemutatott szobrok az alábbi fokozatokat kell, hogy kövessék:

- egyoldali testrészek mozgatása azonos oldalon
pl. jobb kéz felemelése
jobb kéz a jobb vállra
jobb kéz a jobb csípőre
jobb kézzel jobb szem érintése

ugyanígy a bal kézzel is, illetve a láb mozgatásával is

- egyoldali testrészek mozgatása középvonal közelítéssel
pl. jobb kéz a homlokra
jobb kéz az állra
jobb kéz a hasra
jobb kéz a mellkasra

ugyanígy a bal kézzel is

- egyoldali testrészek mozgatása középvonal keresztezéssel
pl. jobb kéz bal vállra
jobb kézzel bal fül érintése
jobb kézzel a bal könyök megfogása
jobb kézzel a bal csípő megérintése
jobb kézzel a bal boka megfogása

ugyanígy a bal kézzel a jobb testfélen elhelyezkedő testrészek érintése, fogása

- kétoldali testrészek mozgatása azonos oldalon
pl. jobb kéz magastartásba emelése a jobb oldalon, bal kéz a bal csípőre
jobb kéz a jobb vállra, bal kéz előre nyújtása
jobb kézzel jobb fül érintése, bal lábbal lépés előre
jobb kézzel jobb comb érintése, bal kéz a bal arcfélre
- kétoldali testrészek mozgatása középvonal közelítéssel
pl. jobb kézzel homlokérintése, bal kézzel has érintése
jobb kézzel köldök érintése, bal kéz a fejtetőre
jobb kézzel áll érintése, bal kézzel orr érintése
jobb kézzel gyomortájék érintése, bal kézzel száj érintése

- kétoldali testrészek mozgatása középvonal keresztezéssel
pl. jobb kézzel bal váll fogása, bal kézzel jobb derék érintése
jobb kézzel bal fül fogása, bal kézzel jobb váll érintése
jobb láb keresztezése a bal láb előtt, bal kézzel jobb térd érintése
jobb kézzel bal szem takarása, bal kézzel jobb fül érintése

Jó, ha ehhez a játékhoz rendelkezésünkre áll egy nagy tükör. Ennek híján a játékot max. 4 fő játszhatja. A gyermekek a nevelő mellett helyezkedjenek el két oldalt, kissé előre vagy hátrébb lépve, hogy jól láthassák a bemutatott mintákat.

A szobrok utánzásának fokozatai:

- a tükörrel szemben állva (vagy tükör nélkül a nevelővel egy irányba állva) a testrészek megnevezése nélkül a fenti fokozatok szerint;
- a nevelővel szemben állva a testrészek megnevezése nélkül a fenti fokozatok szerint;
- a tükörrel szemben állva (vagy tükör nélkül a nevelővel egy irányba állva) a testrészek megnevezésével;
- a nevelővel szemben állva a testrészek megnevezésével;

A fenti játék módosításai: Ha a gyerekek már elég ügyesen adják vissza a nevelő által bemutatott mintát, akkor a játék körbe is járhat, azaz minden gyerek szobor is és utánzó is lehet.

„Szoborjáték-szoborfotóval”

Ez a játék a szoborjáték átvitele síkba, ennek az elemzése már nehezebb a gyerekek számára. Okostelefon segítségével maguk a gyerekek adják a valódi szoborfotókat. Egy-egy élőmintás szoborjáték során lefotózzuk a gyerekek által bemutatott mintákat, majd azokat kinyomtatva egy későbbi foglalkozáson szoborfotóként használjuk. Ekkor is fontos ugyanaz a fokozatosság, amit az élő mintás szoborjáték során követtünk.

„Jön a farkas!” (a jobb-bal irányok gyors felismerése mellett a figyelem, a kivárás, a feszültségtűrési képességének fejlesztése)

A gyerekek a libák, a felnőtt a farkas, aki közülük vacsorát szeretne szerezni. A gyerekek felsorakoznak, a nevelő pedig a hátuk mögött lopakszik, és feszültség keltően mondogatja: „Jön a farkas, jön a farkas...”, majd elkiáltja a menekülési útvonalat pl.: ”Futás jobbra!” Aki rossz irányba mozdul, még ha később javít is, azt elkapja a farkas. *A játék módosítása:* ha a gyerekek már kellő gyakorlatot szereztek játékban, akkor a farkas szerepét a nevelőtől valamelyik gyermek veszi át. Ha el tudja kapni a rossz irányba menekülőt, akkor az lesz az új farkas, ha nem, akkor továbbra is ő marad a farkas. Három próbálkozást követően új farkast választunk.

„Parkolóór” (a jobb-bal térirány felismerése, helyes azonosítás fejlesztése)

Két parkoló területet jelölünk ki ugrókötelekkel vagy hullahopp karikákkal. Ezek között középen egy út fut. A parkoló bejáratánál áll a parkoló óra. Sorra jönnek az autósok, akik parkolni szeretnének. Az óra mondja meg, hogy ki mehet jobbra és ki

balra. *A játék módosítása:* Az autósok maguk mondják meg, jobbra vagy balra szeretnének-e menni, az őr feladata pedig megmutatni a helyüket.¹⁴

Téri tájékozódás gyakorlása:

Babzsák, kedvenc plüssállat elhelyezése a térben.

A gyermek tegye a tárgyat a szék alá, asztal fölé, asztalra, szék bal oldalára, maga elé, háta mögé, jobb lába mellé. Majd nevezze is meg, hová került a játék, ezzel is elősegítve a különböző téri fogalmak beépülését az aktív szókincsbe.

„Mozgássorok utánpótlása”

Mutassunk a gyermeknek 2-3 mozgásból és utasításból álló gyakorlatsort, melyet ő egyszeri megfigyelés után megismétel. Pl.: Lépj hátra 2-t, majd dobbants a bal lábaddal 4-szer, végül pedig tedd a macit a szék mögé. Nagyobbaknak már 4-5 utasítást is mondhatunk. Pl.: Lépj előre 2-t, majd a jobb keziddel kopogj 3x-szor, ezután a bal lábaddal ugrálj 5-ször és tedd a babzsákot a szék alá! Ezzel a feladattípussal fejleszthető a gyermek szeriális emlékezete is.

„Karikákba ugrás”

A karikákat sorban vagy egyéb formában helyezzük el a teremben. A gyermek egy lábon ugrál a karikákba: először a jobb, majd a bal lábával, végül pedig váltott lábbal. Közben mondja, éppen melyik lábára ugrott. *Nehezíthetjük* a játékot azzal, hogy kétféle színű karikával játszunk (pl.: piros és kék). A gyermek csak a jobb lábával ugorhat a kék színű karikákba, ballal pedig a pirosokba, miközben mondja, melyik lábával ugrott. Jó időben a szabadban is játszhatjuk ezt a játékot, ilyenkor akár színes krétával is rajzolhatjuk a köröket az aszfalra.

„Célba dobás”

1-1 zsámolyt vagy dobozt teszünk a gyermek mellé bal és jobb oldalra. A jobb kezével a jobb oldali zsámolyba/dobozba dobja a labdát / golyót / babzsákot, a bal kezével pedig a bal oldaliba. *Lehet úgy is játszani*, hogy 2 különböző színű játékot, tárgyat kell gyűjtenie, válogatnia a gyermeknek. A piros dolgokat a bal oldali zsámolyba/dobozba, a kékkeket pedig a jobb oldaliba.

„Szembekötősdí”

Takarjuk el a gyermek szemét (vagy vegyen fel álarcot), majd irányítsuk egy adott cél felé a teremben, esetleg a szabadban. *Nehezíthetjük a játékot*, ha közben különböző akadályokat kell kikerülnie. Pl.: Lépj előre 3 lépést, majd balra 5-öt, jobbra pedig

---

¹⁴ Nagyné Falucskai Anna: Játékgyűjtemény a testtudat, téri tájékozódás fejlesztéséhez. Trefort Kiadó, Budapest 2008.

kettőt! Célszerű először nyitott szemmel bejárni, megismerni a teret a balesetek elkerülése végett. ¹⁵

„Útvonal játékok” (kognitív térkép a térben, fejleszti a nagymozgást, az egyensúlyérzéklet, a jobb-bal megkülönböztetését, a reláció szókinccset, figyelmet, emlékezetet és a szociális készségeket is)

Tornapadokból, zsámolyokból vagy más mozgásfejlesztő eszközökből úthálózatot, labirintust építünk, amelyeket majd érinteni kell. Először közösen haladunk végig az útvonalon, közben el is mondjuk, milyen mozgást végzünk: pl. előre két lépés, jobbra fordulok stb.). A gyerekek egyenként is végig járják az utat, közölve a mozgásformát és a haladás irányát. *Játék módosítása:* Nem mutatjuk be vizuálisan az útvonalat, csak verbálisan közölt utasításokat adunk. A gyerekeknek ennek megfelelően kell az útvonalat bejárniuk.

Kisiskolások számára nehezített változatok:

„Bizalomjáték” A gyerekeknek az útvonalat bekötött szemmel kell bejárni, egy társ pedig a vállánál fogva vezeti őt. Mondja az irányokat: pl. előre, jobbra, jobbra, balra stb. Ez a játék bizalomjáték, ezért mielőtt a leírt formában játszánk, mindenképpen szükséges, hogy a felnőtt mutassa be, hogyan lehet biztonságosan és határozottan utasítani a társunkat. Ez a változat a fentiek mellett fejleszti a vizuális-poszturális testsémát is.

„Vonatozás” Eleinte a felnőtt (ő lesz a vonat) végighalad az útvonalán, bizonyos helyeken megáll, hogy utasokat vegyen fel. A többiek figyelik a vonat haladási irányát. Az a feladat, hogy megismételjék, újra bejárják az előbbi, adott útvonalat. *Módosítások:* Később már nem mutatjuk be az útvonalat, csak elmondjuk, ami alapján történik a bejárás. Ha már jól megy a játék, akkor a vonat visszamegy az indítóállomásra, vagyis visszafelé is meg kell tenni az útvonalat. Később a térben elhelyezett szimbólumokkal is játszhatunk, ezek jelképezik az egyes állomásokat. Később lehet több olyan állomást is beépíteni, amelyeket nem fog érinteni a vonat, így arra is figyelniük kell, mely állomások maradnak ki. ¹⁶

Téri tájékozódás fejlesztése saját testből kiindulva:

A gyerekeknek először saját testhatáraikkal, saját testrészeikkel kell tisztában lenniük ahhoz, hogy megértsék a jobb-bal irányokat, s azt papíron (síkban) is felismerjék és alkalmazzák. Ezt leginkább mozgásos játékokkal fejleszthetjük, ezekre mutattunk az előbbieken változatos játékos lehetőségeket, példákat. Ezután következik a saját testből kiindulva a téri irányok fejlesztése. Kezdetben azonban csak az alatt, fölött, mögött, között és a mellett irányokat gyakoroljuk. Pl. Nézz felfelé, fordulj gyorsan a hátad mögé, nézz a lábad elé!

---

¹⁵<http://www.otthonifejleszt.es.hu/orientacios-kepesssegek/teri-tajekozodas-fejlesztese> 2019. 09. 02.

¹⁶ Nagyné Falucskai Anna: Játékgyűjtemény a testtudat, téri tájékozódás fejlesztéséhez. Trefort Kiadó, Budapest 2008.

Használhatunk hozzá labdát is, mely a gyerekek nagy kedvence. Pl. Emeld a labdát a fejed fölé! Tedd át a labdát egyik kezedből a másikba! Tedd a labdát a két összezárt sarkad mögé/bokád elé! Tedd a labdát az egyik majd a másik válladra! Állj terpeszbe, és helyezd a labdát a két lábad közé! Térdelve haladj előre úgy, hogy a labdát a fejed fölött tartod, és mindkét keziddel fogod!

Amíg nem ismerik fel biztosan, melyik a jobb-bal kezük, addig a jobb kezüket megjelölhetjük egy kis szalaggal, vagy a bal kezük fejére egy kis szívecskét rajzolhatunk.

Téri tájékozódás fejlesztése tárgyakkal:

Ebben a fejlődési szakaszban a saját testből indulunk ki, és csak később vonatkoztatunk el úgy, hogy kis tárgyakat viszonyítunk egymáshoz. Kezdetben használjuk itt is még a kis szalagot és szívecskét. Először saját testükön kell a jobb-bal irányokat magabiztosan felismerni. Ehhez a következő feladatokat adhatjuk: Emeld fel a bal kezed! Mutasd meg a jobb lábad! Fogd meg a bal keziddel a jobb bokádat! Vedd a labdát a jobb kezedbe! Tedd a labdát magad mellé a földre a bal kezed felőli oldalra!

Nagyon sokat segít a szalag (szívecske) használata abban is, hogy felismerjék társaik jobb és bal kezét, akkor is, ha egymás mellett állnak, és akkor is, ha szemben vannak egymással. Az a kisgyermek, aki a vele szemben ülő személy jobb és bal oldali testrészét helyesen képes megkülönböztetni, már kialakult testsémával, biztos téri tájékozódással rendelkezik. Természetesen ez egy hosszú fejlődési és gyakorlási folyamat eredménye, s az iskoláskor kezdetére kell kialakulnia.

A következő lépés, mikor már egy kisautó, vagy egy baba lesz a kiindulópont, s ehhez viszonyítva kell kis korongokat, golyócskákat pakolni. Pl. Tedd az autó elé a golyót! Tedd az autóra a golyót! Tedd az autó fölé a golyót! Tedd az autót két golyó közé! Tedd az autó mellé a bal oldalra a golyót!

Természetesen igény szerint segítő, támogató kérdéseket, kifejezéseket használhatunk a gyakorlás, rögzítés folyamatában (a bal kezed felőli oldalra; melyik is a bal kezed?) Később ezekre a segítségekre már nem lesz szükség. Mindig kérdezzük meg a játékos fejlesztés során a gyerekektől: Hová tetted a golyót? Hol van golyó? Vedd el onnan a golyót! Honnan vetted el a golyót? Ez a gyakorlásnak egy nagyon fontos része, mellyel gyakoroljuk a nyelvtanilag helyes kifejezések beépülését a gyermek aktív szókincsébe.

Téri irányok felismerése a síkban:

Ez a fejlesztés utolsó, legelvontabb szakasza. Ahhoz, hogy a b-d, p-b betűket, a 6-9 számokat meg tudják a gyerekek egymástól különböztetni, vagy írás közben képesek legyenek a hármas vonalközben tájékozódni, tisztában kell lenniük a papíron is a téri irányokkal.

Ezen részképesség fejlesztése rajzos szinten kezdődik. Pl. Rajzolj a lap közepére egy házat, a ház fölé (pontosan a ház teteje fölé) egy napot, a ház mellé jobb oldalra (jobb

kezded felőli oldalra) egy szál virágot, a ház alá füvet, a napocska mellé, baloldalra egy felhőt! A fokozatosság elvének figyelembevételével az instrukciókat kezdetben egyenként mondjuk. Ahogy biztossá válik a gyermek részéről a megjelenítés, úgy nehezíthetjük a feladatot azzal, hogy egyszerre több utasításra kell a gyermeknek figyelnie. Ennek a rajzolásnak természetesen számtalan változata lehetséges. Egészen odáig el tudunk jutni a gyerekekkel, hogy képesek lesznek egy írólapon felismerni azt, hogy hol van a közepe, a bal alsó vagy jobb felső sarka!

Tájékozódás síkban:

„Rajzok négyzetrácson” (kognitív térkép a síkban)

A négyzetrácsos papírlapon a megadott kiindulóponttól indulva az utasítások alapján kell megrajzolni a formát. Egy utasítás 1 négyzetrácsnyi hosszúnak felel meg. Először közösen rajzolunk egyszerű formákat (pl. négyzet, téglalap, betűk: L, F, M, N, T, TT), a felnőtt a gyermek mellett szintén négyzetrácsos papíron. Később a gyerekek önállóan rajzolnak a „diktált” irányok alapján. Ha már jól megy az egyszerűbb formák rajzolása, akkor a gyerekek is megpróbálkozhatnak a diktálással. Először a felnőtt által megadott formát diktálják, majd maguk is találhatnak ki hasonló ábrákat. Ezt követően áttérhetünk a ferde vonalak által határolt formák rajzolására. Ezt megelőzően meg kell ismerkedni a ferdén balra fel, le, illetve jobbra ferdén fel, le irányokkal. A ferde vonalak a négyzetek átlói lesznek. Ezzel az új elemmel hajó, fenyőfa, ház, szánkó is készíthető. A könnyebb kivitelezés érdekében célszerű kezdetben nagyobb négyzetrácsos papíron dolgozni. ¹⁷

A balról-jobbra való haladási irány kialakítása:

Amikor olvasunk vagy írunk, akkor balról haladunk jobbra. Számtalan olvasási és írási probléma adódhat iránytévesztésből. Ilyenkor előfordulhat, hogy gyermekünk azt olvassa a kép helyett, hogy pék, ló helyett, hogy ól. Ezért nagyon fontos, hogy a nagycsoportban figyelmet fordítsunk a balról-jobbra való haladási irány kialakítására, megtanítsuk a gyermekeknek, hol kezdődik és végződik a sor, mi a sor eleje, közepe, vége.

„Sorolvasás”

Az asztalon különböző tárgyakat helyezünk el egy sorban. Megkérjük a gyermeket, hogy az elejétől a végéig (ezt kézmozdulattal is segítjük: rámutatunk az elsőre, ezt követően végig húzzuk kezünket az egész soron, majd az utolsóánál megállunk egy pillanatra) mondja el a tárgyak nevét, sorban egymás után. Kezdetben kérhetjük, hogy ahogy halad, mindegyikre mutasson rá. Így rögzítjük nála a haladási irányt, és közben erősítjük a mozgás-beszéd koordinációját is.

---

¹⁷ Nagyné Falucskai Anna: Játékgyűjtemény a testtudat, téri tájékozódás fejlesztéséhez. Trefort Kiadó, Budapest 2008.

„Sorkirakás”

Több kisebb tárgyat készítünk az asztalra. Arra kérjük a gyermeket, rakja őket sorba úgy, ahogyan mondjuk. Pl. Első legyen, vagyis a sor elején álljon a kék golyó, utána a béka, stb. a végén pedig a kacsa. (Kezdetben folyamatosan rakja, amíg mondjuk, később *nehezíthetünk* a játékon azzal, hogy emlékezetből kell dolgoznia).

„Játékolvasás”

Mondd el, hogyan raktad őket egymás után! Melyikkel kezdted? Melyik következett utána? Melyik az utolsó, melyik az, amelyik a sor végén áll? Keresd meg az egeret! Mutass rá! Mi jön az egér után? Nézd meg, mi van az egér előtt? A béka mi után következik? Keresd meg a nyuszt! Melyik két játék között van a nyuszi? A gyermek kedvenc apró figurái, kis játékaik nagyon jól használhatóak.

„Képkirakás, képolvasás”

Az előbbi játékokat végigjátszhatjuk kis képecskékkel is, a lényeg a balról jobbra történő képek egymás utáni megnevezése. Ha több sorba rakjuk a képeket, akkor megtaníthatjuk a sorváltást is. Arra ügyeljünk, hogy mindig visszatérjen a keze a sor elejére, baloldalra. Elkerülve ezzel azt a hibát, hogy a sor végén megfordul a gyermek, és visszafelé irányban olvas.

„Számlálás”

Korongokat rakunk sorba, s megkérjük, számolja meg. Nem mutatjuk, csak megkérjük, hogy kezdje az elején. Itt már alkalmaznia kell a balról-jobbra való haladási irányt. Ezt a fajta feladatot felhasználhatjuk a sorszámnevek gyakorlására is. Pl. Mutasd meg melyik az első? Az utolsó hányadik a sorban? Eleinte közösen számoljunk, így tanítva meg neki a sorszámneveket. Pl. Gyere, keressük meg együtt, melyik az ötödik! Eleinte csak 6-8 korong legyen összesen a sorban.

„Fessük együtt a kerítést!”

Erre nagyon jól használhatóak az írószertboltokban kapható színes pálcikák. Elkezdek egy sormintát. Pl. piros-kék, piros-kék, piros-kék, s megkérem, folytassa tovább. Most már neki kell az adott minta szerint tovább festenie a kerítést. *Nehezíthetünk* úgy is, hogy három eltérő szín váltja egymást, vagy két egyforma, és egy másik szín. Miután kirakta, olvassa is el a sort, mellyel a gyors megnevezést is gyakoroltathatjuk. Ezt követően kérdezzük meg tőle: melyik az első, az utolsó? Mi jön a piros után? Mi van a zöld előtt? Mi van a kék és a sárga között, stb.

„Rajzoljunk sort!”

Előrajzolunk egy sormintát. Pl. kocka-háromszög vagy virág-gomba-nap. Ezeket neki kell folytatnia tovább. Gyakoroltathatjuk a folyamatos haladási irányt oly módon,

hogy mikor a sor végére ér, akkor a következő sort már neki kell elkezdenie a lap bal szélén. Szöveget is így kell majd olvasni!¹⁸

Reméljük, a fenti játékokkal, útmutatással sikerült hasznos tanácsokat adnunk a téri tájékozódás fejlesztéséhez.

---

¹⁸ <http://kovacsneagi.qwqw.hu/?modul=oldal&tartalom=1116400> 2019. 09. 02.

6. SZAKSZAVAK SZÓTÁRA

elvonatkoztatás: a lényeges és a lényegtelen dolgok elválasztása; lényeges jegyek kiemelése, lényegtelenek figyelmen kívül hagyása

differenciálás: megkülönböztetés

kinesztézia: mozgásérzékelés

lokalizáció: helyhez kötés, helymegjelölés

testkép: a test külső kinézete

testfogalom: a testről szerzett tudás összessége

testséma: szűkebb értelemben a test határa, a mozgás feletti kontroll szabályozója

percepció: észlelés

poszturális: tartási, a testhelyzettel kapcsolatos

prevenció: megelőzés

szerialitás: az információk sorrendjének felfogása

7. IRODALOMJEGYZÉK

1. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1300015.EMM> 2019. 11. 24.
2. Nagyné dr. Réz Ilona: Téri tájékozódás. Fejlesztő program. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest 1996.
3. Fodorné Dr. Földi Rita: A testnevelési játékok a tanulási zavarok prevenciójában és korrekciójában. ELTE PPK Tanárképzési és Továbbképzési Központ, Budapest 1993.
4. http://epszti.hu/images/00_dokumentumok/01_munkatars_bemut/tantargygondozok/Zambone/Kapaszkodo.pdf 2019. 11. 24.
5. Kocsis Lászlóné-Rosta Katalin: Ez volnék én? Testséma-fejlesztő feladatlapgyűjtemény. Logopédiai Kiadó KKT., Budapest 2005.
6. <https://fejlesztok.hu/component/content/article/47-varazsbetu-hirlevelek/156-testsema-es-teri-orientacio-fejlesztese.html> 2019. 09. 02.
7. Pappné Gazdag Zsuzsanna: Játsszunk gyógyító tornát! Flaccus Kiadó, Budapest 2005.
8. Pektor Gabriella: (Nagy)Labdáskönyv. Flaccus Kiadó, Budapest 2004.
9. <http://www.otthonifejlesztok.hu/orientacios-kepessegek/teri-tajekozodas-fejlesztese> 2019. 09. 02.
10. <http://kovacsneagi.qwqw.hu/?modul=oldal&tartalom=1116400> 2019. 09. 02.

8. AJÁNLOTT KIADVÁNYOK

Kocsis Lászlóné-Rosta Katalin: Ez volnék én? Testséma-fejlesztő feladatlap-gyűjtemény. Logopédiai Kiadó KKT., Budapest 2005.

Szabó Borbála (szerk): Mozdulj rá! Mozgással kísért vers- és mondókagyűjtemény Egyenlő Esélyt Alapítvány és a Közoktatási Modernizációs Közalapítvány támogatásával. Logopédiai Kiadó, Budapest 2003.

Nagyné dr. Réz Ilona: Téri tájékozódás. Fejlesztő program. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest 1996.

Aszalai Anett – Horváth Judit – Horváthné Csapucha Klára – Dr. Rónáné Falus Júlia: Amit az óvónőnek észre kell venni. Flaccus Kiadó, Budapest 2005.